

noms d'un bon grup de metges eminents relacionats amb la població; quant als oficis, s'esmenta l'existència a Besalú de botiguers, giponers i teixidors, però, com afirma Alenyà, es veu ben clar que la principal activitat de la comunitat jueva era el préstec.

Els problemes per fer front als crèdits eren, així mateix, la principal causa d'enfrontaments entre cristians i jueus: les dificultats del segle XIV feren créixer l'animadversió contra les aljames, que culminà amb els assalts del 1391. L'anomenada «disputa de Tortosa» va ser la porta a la butlla de Benet XIII del 1415, que representà la creació del barri jueu separat, del call. A Besalú aquest pràcticament no va tenir temps d'existir: el 1415 l'obligació de residir al call i de tancar-lo fou comunicada a nou caps de casa jueus (i és molt possible que hi hagués alguna família més); vint anys més tard, l'aljama de Besalú havia desaparegut: els seus membres s'havien convertit o havien emigrat. És molt possible que una comunitat tan reduïda no pogués fer front a les despeses de construcció i manteniment del call.

GASPAR FELIU

Josep M. FIGUERES. *Procés militar a Prat de la Riba. Les actes del Consell de Guerra de 1902*. Barcelona: Llibres de l'Índex, 1996.

Josep M. Figueres, un dels principals especialistes en història de la premsa catalana, publica en aquest volum les actes del consell de guerra seguit contra Enric Prat de la Riba, com a director de *La Veu de Catalunya*, per la reproducció d'una nota publicada en el diari francès *L'Indépendant* amb el títol «Separatisme al Rosselló».

En la introducció a les actes, Figueres contextualitza tant la figura d'Enric Prat de la Riba com el moment en què es produí el procés. Quina podia ser l'explicació al fet que un petit article, reproduït en francès, publicat en una pàgina interior, perdut entre les set columnes del periòdic de gran format que era *La Veu*, provoqués l'obertura d'un procés que durà a la detenció i l'empresonament d'una persona de la rellevància de Prat de la Riba? Figueres assenyala que l'article no passava de ser una suau amenaça dels vinyataires de la Catalunya nord per obtenir uns guanys econòmics, i que, segurament, sense la paraula «Separatisme» hauria estat impossible que s'hagués desenvolupat l'esdeveniment. En aquest sentit, és plausible l'explicació del procés com un intent d'escarmentar un diari que els militars consideraven que els era especialment hostil; en aquell moment, a més, les repercussions punitives podien ser extraordinàriament greus pel fet que, des del mes anterior al procés, el govern havia declarat l'estat de guerra a Barcelona amb motiu de la vaga general del febrer.

La situació política del país en el canvi de segle era ben complexa. El triomf de la Lliga en les eleccions del 1901, un partit que pretenia

ser de masses com també ho era el Partit Radical d'Alejandro Lerroux, va ser interpretat com un repte dels partits dinàstics que alternaven en el govern. D'altra banda, l'estrat militar va veure en el nou partit catalanista la representació del separatisme polític, i la rememoració de l'experiència cubana i la crisi desfermada per la pèrdua d'aquelles últimes colònies. Figueres posa en relleu l'agitació anticatalanista que sacsejava l'ambient de la capital d'Espanya, on qualsevol manifestació de defensa de la identitat nacional catalana era vista com un fenomen independentista semblant a l'esdevingut al Carib.

L'anàlisi de la causa contra el director de *La Veu* és sorprenent per la voluntat d'exhaustivitat dels militars que hi intervingueren. Josep M. Figueres aplega més de cent diligències que mostren la tipologia, metodologia i mecànica del consell de guerra. La síntesi de l'instructor, el tinent coronel Vallespinosa, contra la sol·licitud de llibertat per a Prat de la Riba mostrava de manera clara que l'article no era l'objectiu central del procés. Deia:

[...] el haber contestado este individuo a las preguntas que se le hicieron de que las ideas que sustenta el Diario de su dirección, no son otras que recabar de los poderes públicos la Autonomía política y administrativa de esta Región.

També en aquest sentit, en el pròleg del llibre, Albert Balcells emmarca el procés a Prat de la Riba com un acte d'hostilitat més de les autoritats governatives respecte al catalanisme. *La Veu de Catalunya* havia estat suspesa entre la segona meitat del 1900 i el primer trimestre del 1901 i per substituir-la s'havia hagut d'improvisar temporalment el periòdic *Diari de Catalunya*.

L'empresonament de Prat de la Riba l'abril del 1902 durà només una setmana, en gran manera perquè els actes de suport a l'empresonat se succeïren i es donà una certa mobilització al

seu voltant que contrarià l'objectiu d'escarni perseguit per les autoritats militars. Tot i la curta durada, la presó, tanmateix, el va afectar greument atès el seu delicat estat de salut i les condicions en què tingué lloc.

El juny del 1902 Enric Prat de la Riba va ser indultat i el procés acabà sobresegut.

CARME MOLINERO